

Ο Μπλερ και η παρακμή του Βρετανικού καθεστώτος: Μια κριτική της αυτοκρατορίας

Αναδημοσίευση από το <https://commune.org.gr>

του Νίκου Τριμικλιγιώτη

«Ανάκληση του τίτλου του ‘ιππότη’ από τη βασίλισσα του Ηνωμένου Βασιλείου». Υπέγραφα κι εγώ ένα διαδικτυακό ψήφισμα που πήρε κοντά στο μισό εκατομμύριο υπογραφές. Ωστόσο, δεν μπορούμε παρά να αμφισβητήσουμε το όλο σχήμα της μοναρχίας και του ιπποτισμού σε ένα δημοκρατικό κόσμο. Ασφαλώς να μη ξεχνούμε ποιοι δίνουν αυτούς τους «τίτλους τιμής» και ποιους ανακηρύττουν σε «ιππότες». Όταν ιστορικές αυτοκρατορίες που έχουν αίμα στα χέρια τους κάνουν ιππότες κάποιους εγκληματίες πολέμου, τότε έχουμε διπλή ευθύνη να επαναστατούμε ενάντια σε πράξεις που συμβολικά διαιωνίζουν αυτή τη φονική ιστορία. Έτσι κι αλλιώς σήμερα, ποιος νοήμων άνθρωπος με δημοκρατικές αρχές θα δεχόταν οποιοδήποτε τίτλο τιμής από μεσαιωνικά κατάλοιπα για να γίνει μέλος, έστω συμβολικά, σε «ιπποτικά» τάγματα; Πρόκειται για ένα παρακμιακό εσωστρεφές καθεστώς που μόνο χλεύη του αξίζει.

Αυτή η τοποθέτησή μου προκάλεσε μια ενδιαφέρουσα κριτική και με αφορμή αυτό, εξετάζω τον Μπλερ(ισμό) και την παρακμή της βρετανικής αυτοκρατορίας. Ευθύς εξ αρχής θα υπογραμμίσω ότι η κριτική μου δεν είναι αυθαίρετη, ούτε έρχεται από αγνοία ή προκατάληψη κάποιου εξωτερικού παρατηρητή, αλλά έρχεται από τα «μέσα» ως γόνος μεταναστών στη Βρετανία από μια χώρα που ήταν αποικιοκρατούμενη. Στη Βρετανία γεννήθηκα και την γνωρίζω πολύ καλά εφόσον έζησα εκεί 21 χρόνια. Σπούδασα εκεί και πήρα τις γνώσεις μου για τον κόσμο ουσιαστικά από την προοδευτική και δημοκρατική σκέψη και δράση στη Βρετανία, δούλεψα και μελέτησα το σύστημα – εκεί ουσιαστικά διαμόρφωσα τις

πολιτικές-κοινωνικές μου πεποιθήσεις.

Το Βρετανικό καθεστώς είναι αναμφίβολα παρακμιακό. Με το Brexit είναι ολοφάνερο ότι έχει σήμερα καταρρεύσει το ηγεμονικό σχέδιο του Εργατικού Κόμματος. Η μακρά παρακμή που δεν είναι μόνο οικονομική αλλά και πολιτική-κοινωνική, ξεκίνησε με την μείωση της ισχύος της αυτοκρατορίας. Εξανεμίστηκε η ελπίδα της Βρετανικής αστικής τάξης ότι με την Κοινοπολιτεία και γενικότερα με τον οικονομικό και πολιτικό της ρόλο, θα μπορούσε να συνεχίσει ως μέρος της νέας τάξης δίπλα στον νέο ηγεμόνα, τις ΗΠΑ, κι επικουρικά ως καλύτερος και στενότερος σύμμαχος του κυρίαρχου.

Εξάλλου, τόσες φορές στο παρελθόν ανέπτυξε ένα εξελικτικό πολιτικό-κοινωνικό σύστημα που επέτρεψε την επιβίωση μέσα από την σύζευξη της αριστοκρατίας με την ανερχόμενη αστική τάξη μέσα από ελεγχόμενες παραχωρήσεις του μονάρχη και των αριστοκρατών στους «κοινούς» αστούς και στις μάζες των εργατών, και των άλλων υποτελών τάξεων, ανάμεσα τους και στους λαούς των αποικιών. Ο εμφύλιος πόλεμος που ήταν επανάσταση στη Βρετανία έλαβε χώρα σχετικά νωρίς και επιχείρησε να «λύσει» με βίαιο τρόπο τις βαθιές πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές αντιφάσεις της κοινωνίας. Υπήρξε μια βαθιά τομή που έβαζε τέλος στο Μεσαίωνα, μέσα από αυτό που ο Christopher Hill («God's Englishman Oliver Cromwell and the English Revolution», 1971) αναφέρει ως «επαναστατικές δεκαετίες 1640-60». Ο Hill αναφέρει:

«Ο δέκατος έβδομος είναι ο αποφασιστικός αιώνας στην αγγλική ιστορία, την εποχή στην οποία τελείωσε ο Μεσαίωνας. Τα προβλήματα της Αγγλίας δεν ήταν περίεργα. Ολόκληρη η Ευρώπη αντιμετώπισε μια κρίση στα μέσα του δέκατου έβδομου αιώνα, που εκφράστηκε με μια σειρά από καταρρεύσεις, εξεγέρσεις και εμφύλιους πολέμους. Ο δέκατος έκτος αιώνας είχε δει το άνοιγμα της Αμερικής και νέων εμπορικών οδών προς τη Μακρινή Ανατολή, μια ξαφνική αύξηση του πληθυσμού σε όλη την Ευρώπη, και έναν νομισματικό πληθωρισμό που ήταν επίσης πανευρωπαϊκός. Αυτά τα φαινόμενα σχετίζονται (τόσο ως αποτέλεσμα όσο και ως αιτία) με

την άνοδο των καπιταλιστικών σχέσεων στο εσωτερικό της φεουδαρχικής κοινωνίας και την συνακόλουθη ανασυγκρότηση των κοινωνικών τάξεων. Οι κυβερνήσεις προσπάθησαν με διάφορους τρόπους να περιορίσουν, να ελέγξουν ή να αποκομίσουν κέρδος από αυτές τις αλλαγές και με ποικίλα αποτελέσματα. Η δημοκρατία των Ηνωμένων Επαρχιών (republic of the United Provinces), όπου η αστική ολιγαρχία είχε πάρει την εξουσία κατά τον δέκατο έκτο αιώνα με εξέγερση κατά της Ισπανίας, προσαρμόστηκε καλύτερα στις καιρικές συνθήκες, την κρίση και γνώρισε τη μεγαλύτερη ακμή της κατά τον δέκατο έβδομο αιώνα. Αλλά με πληθυσμό μερικών μόνο εκατομμυρίων και πενιχρούς φυσικούς πόρους, η κυριαρχία της αστικής ολιγαρχίας δεν θα μπορούσε να διαρκέσει από τη στιγμή που οι μεγαλύτεροι αντίπαλοί της είχαν κερδίσει σε μια καταλληλότερη πολιτική οργάνωση». («God's Englishman Oliver Cromwell and the English Revolution», 1971 σελ. 13)

Ας μη ξεχνούμε ότι οι «Ισοπεδωτικοί» (Levellers) επιθυμούσαν την πλήρη κοινωνική εξίσωση αριστοκρατίας και λαού. Επιβλήθηκε τελικά ο Κρόμγουελ ως ισχυρός άνδρας, αλλά υπήρξε στη συνέχεια παλινόρθωση της μοναρχίας και του ταξικού-φεουδαρχικού συστήματος. Ποτέ δεν τέθηκε στο Βρετανικό λαό το θέμα κατάργησης της μοναρχίας.

Ο Walter Bagehot, στο Αγγλικό Σύνταγμα (The English Constitution), που δημοσιεύθηκε το 1867, υποστήριξε ότι ένα σύνταγμα χρειαζόταν να ισορροπεί ανάμεσα σε δύο μέρη, «το ένα για να διεγείρει και να διατηρήσει την ευλάβεια του πληθυσμού» και το άλλο για «να χρησιμοποιήσει αυτόν τον φόρο τιμής στο έργο της κυβέρνησης». Το πρώτο ονόμασε «αξιοπρεπές» ή «σεβάσμιο» και το δεύτερο «αποτελεσματικό». Κατά τον

19^ο αιώνα η Βρετανική (κατά βάση Αγγλική) αστική τάξη κατάφερε να παρατείνει την ζωή της αυτοκρατορίας μέχρι τα μέσα του 20^ο αιώνα, παρά το ότι είχε από καιρό ξεκινήσει η παρακμή από πριν: έμαθε να ηγεμονεύει μέσα από τις αδυναμίες της. Αυτά δεν είναι λίγα επιτεύγματα για την αυτοκρατορία αυτή. Ωστόσο, αυτό δεν έγινε μετά το τέλος της Βρετανικής αυτοκρατορίας. Από

τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αλλά κυρίως κατά το δεύτερο μισό του αιώνα, οι Βρετανοί πολιτικοί της ιθύνουσας τάξης (και κοινωνικοί επιστήμονες και ιστορικοί) είχαν την αυταπάτη ότι μπορούσαν να το πέτυχουν με μια παρόμοια προσαρμοστικότητα και μαεστρία στους πολιτικούς χειρισμούς στη διεθνή πολιτική σκακιέρα και μια νέα τεχνολογική αναβάθμιση της βιομηχανίας που βρισκόταν σε κατιούσα αλλά και στη πεποίθηση ότι πατούσαν γερά λόγω της ισχυρής βάσης του Λονδίνου ως παγκόσμιο χρηματιστηριακό κέντρο. Σε ιδεολογικό επίπεδο, οι αστοί πολιτικοί (το μείγμα αυτών ευγενών και κοινών που ο Bagehot ονόμασε «dignified» και «effective») πωλούσαν στις μάζες τα παραμύθια περί του ενδόξου παρελθόντος.

Οι δε Εργατικοί εξέφραζαν μια άλλη οπτική που είχε στοιχεία αντι-ηγεμονίας, κι επέβαλαν επί της δικής τους διακυβέρνησης το ισχυρό κράτος πρόνοιας (welfare state) το εθνικό σχέδιο υγείας (NHS) με αρχιτέκτονα τον Αριστερό Nye Bevan, αλλά κυριαρχούσαν σχεδόν πάντοτε οι δεξιοί όπως ο ηγέτης του κόμματος τότε, Clement Atlee. Οι όποιες αναλαμπές της δεκαετίας του 1950, όπως για παράδειγμα η προσωρινή οικονομική ευμάρεια του καταναλωτισμού που εκφράστηκε ιδεολογικά, με λαϊκίστικα σλόγκαν των Συντηρητικών τύπου «you 've never had it so good», ή ακόμα και με μια πιο όμορφη διάθεση αμφισβήτησης που ήρθε αργότερα με την άνθηση των αντιστάσεων, όπως εκφράστηκε με το λεγόμενο «παγκόσμιο 1968» και πήρε τη μορφή των «swinging sixties» στη Βρετανία, αν ιδωθούν μέσα από ένα πιο μακροπρόθεσμο φακό σήμερα το 2021, θα δούμε ότι ήταν απλώς παρενθέσεις μιας μακράς παρακμής που δεν είναι μόνο, ή καλύτερα δεν ήταν ποτέ κυρίως οικονομικής φύσης αλλά κατά βάση πολιτικής-κοινωνικής φύσης. Πρόκειται για μια μακρά κρίση ηγεμονίας των «μαλακών Τόρυδων» όπως ήταν ο Μπλερ (Tony Blair) που ουσιαστικά διέλυσε το αντι-ηγεμονικό μέρος του Εργατικού κόμματος όταν ανέλαβε τα ηνία του κόμματος (συνεχίζοντας το έργο του Κίννοκ (Neil Kinnock)). Οι αναλαμπές του εργατικού κόμματος τέλειωσαν όταν ανέτρεψαν τον Κόρμπιν, όταν ο Κίερ Στάρμερ (Kier Starmer) αντί να κτίσει απάνω σε αυτό που έκανε ο Τζερεμι Κόρμπιν που μαζικοποίησε κι έδωσε πνοή κι έφερε τα

νιάτα στο κόμμα, ενώνοντας το κόμμα, αποφάσισε να σκοτώσει ότι πιο ζωντανό είχαν οι Εργατικοί, δηλαδή την Αριστερά και να επαναφέρει το Μπλερισμό.

Χιλιάδες υπέγραψαν ένα petition για ανάκληση του τίτλου στον Μπλερ, και αυτό καταδεικνύει πόσο μαζική είναι η κατανόηση του αρνητικού του ρόλου και ότι πρέπει να δικαστεί ως εγκληματίας πολέμου. Αυτό αφορά όχι στη δημοκρατικότητα τους ως καθεστώς, αλλά αντίθετα σε ό,τι θεωρεί το καθεστώς αυτό ξεπερασμένο δηλαδή ό,τι είναι ζωντανό, πέρα από το κράτος, αυτό που ονομάζουν civil society κι έχει στρεβλά μεταφραστεί ως «κοινωνία των πολιτών». Το ότι πιέζεται συνεχώς ο πρωθυπουργός Μπόρις (μια φαιδρή κατάσταση ενδεικτική κι αυτή της παρακμής των Τόρηδων) καταδεικνύει ότι το καθεστώς φαντάζει σαν «ancien régime» (παλιό καθεστώς) που δεν αντιπροσωπεύει την κοινωνία – βρίσκεται στον αντίποδα της κοινωνίας. Τώρα, αν στη Ρωσία, Τουρκία, Λευκορωσία ή Ουγγαρία υπάρχουν στυγνά καθεστώτα, ή αν αυτά είναι χειρότερα, αυτά είναι άσχετα ερωτήματα σε σχέση με την παρακμή του βρετανικού καθεστώτος. Κι αν έχουν διαπράξει εγκλήματα άλλοι, πρέπει να λέμε ότι δε πρέπει να δικαστεί ένας εγκληματίας.

Μερικές εκατοντάδες χιλιάδες Κύπριοι, όπως τόσοι άλλοι από την Βρετανική αυτοκρατορία (και πέραν από αυτή) ζουν στη Βρετανία.

Πήγαν εκεί γιατί μπορούσαν να πάνε για να δουλέψουν και να βελτιώσουν τη ζωή τους, πολλοί είχαν συγγενείς και φίλους και για άλλους χίλιους λόγους για τους οποίους οι μετανάστες μεταναστεύουν. Ειδικά για τους αποικιοκρατούμενους λαούς υπάρχει το κλασικό σλόγκαν, και τώρα το εξαιρετικό βιβλίο «We are here, because you were there» (βλ. Ian Sanjay Patel «We're Here Because You Were There. Immigration and the End of Empire», Verso).

Τί μένει από αυτά; Ακόμα και από τους «one nation Tories» μπορούμε να μάθουμε από τον ηγεμονικό τρόπο άσκησης της εξουσίας που λάμβαναν υπόψη τους τις υποτελείς τάξεις. Υπάρχουν εξαιρετικές δημοκρατικές παραδόσεις που ξεπήδησαν από τη Βρετανία, ακριβώς στον αντίποδα της μοναρχίας κόντρα στο

αριστοκρατικό σύστημα που πάντρεψε τους ευγενείς και του κοινούς (αστούς) αλλά και ένα μέρος της εργατικής τάξης και άλλων υποτελών τάξεων. Τέτοια γόνιμα στοιχεία από τα οποία μπορούμε να μάθουμε είναι η παράδοση και το έργο που αφήσαν οι Μαρξιστές ιστορικοί E P Thompson, Hobsbawm, Hill, αλλά και οι νεότερες γενεές. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παράδοση των μετα-αποικιακών στοχαστών που ήρθαν από όλη την αυτοκρατορία αλλά και των φεμινιστικών και αντιρατσιστικών και πολιτιστικών σπουδών και η κριτική σκέψη της Νέας Αριστεράς. Εξαιρετική παρακαταθήκη αποτελεί αυτά που άφησαν οι Αριστεροί Parliamentarians με κορυφαίο τον Tony Benn!

Ας τελειώνουμε με τη μετα-αποικιακά σύνδρομα, κριτικά ας πάρουμε τα καλά στοιχεία από εκεί, κι ας ξεφορτωθούμε από τα νοσηρά κατάλοιπα της αυτοκρατορίας.